

P. 255

10255

Р. Ср 11 209.1

ГЛАСЪ УТВЪРЖЕНОСТИ

ЕДНОГЪ РОДОЛЮБЦА О ТОМЪ,
ЧИМЪ БЫ СЕ АУСТРІЙСКО-УНГАРСКИ СРЪБЛИ
ДАНАСЪ ЗАДОВОЛЪИТИ МОГЛИ.

ЕДАНЪ ПРОЕКТЪ

О србско - народномъ устройству у унгарской
кралѣвини.

Унгарія, Кралѣвина. У овой:

Државно Министерство и

Државна законодателна скупштина или Дѣта.

Владатель: Царь аустрійскій Краль унгарскій.

За Србскій народъ — на основу нѣгови уго-
ворны и заслужены као и природны или народно-
сти прѣва, на коя се онъ на своіой скупштини одъ
1-га Мая о. г. позвао — у кралѣвини Унгаріе:

Една областъ, и у нѣой:

Народный Войвода са своіомъ канцелларіомъ и
Народный Саборъ.

I.

О области за србскій народъ.

Ову областъ сачинява Сремъ, Банатъ и Баѣка,
разумѣваю се ове землѣ не само са постоећимъ
садъ у нѣима вармеѣама, него и съ нѣиномъ воен-
номъ Границомъ, кудъ спада и шайкашкій Батал-
лионъ, и съ Диштриктима Кикиндскимъ и Бечей-
скимъ.

Она есть и остае кралѣвине саставный део,
дакле неразлучна нѣна страна и принадлежность, и
само као такова называ се „унгарско-србскимъ Вой-
водствомъ.“

✓

Д. Рубацки

II.

О народномъ Войводи.

Войвода е овде као државниъ званичникъ народа поглаваръ съ достоинствомъ *Барона Кралъвине*.

Онъ сѣди стално у средини народа, наиболъ у Варадину, са своіомъ канцелариомъ, одкудъ прописно чинодѣйствуе, и по повѣреннымъ му земальскимъ и народнымъ дѣлама Войводства односи се круни и нѣномъ министерству, подъ коега налозима и стои.

Државно министерство све свое касателне налоге, наредбе и т. д. за ову „область“ одпушта на Войводу, и тако оно државне законе и послове овде преко нѣга извршуе.

По томе се и све власти, административне и судейске, Войводства односе непосредствено на Войводу, одъ коега само и налоге и упутства примаю.

Войвода има мѣсто и столицу у државной Діети као великій сановникъ кралъвине, пристойно нѣговомъ достоинству.

Плату пакъ свою прима изъ државне кассе.

Войводу бираю представници народа изъ Войводства на народномъ Сабору, и краль га потврђуе.

III.

О народномъ сабору.

Народный Саборъ промышлява о сталности и развитку народности Срба, а и о нѣиной православной цркви по свему ономъ, што не спада у кругъ духовне власти, слѣдователно онъ и о предметима явногъ обучавања и изображаваня, дакле школе, народа србскогъ, као и за нѣгову цркву, кудъ и свещенство спада, тичуће се уредбе и наредбе, но свагда сходно државной цѣли и законности, ствара, и такове вышемъ мѣсту надлежногъ законогъ поступка и потврђеня ради прописно подноси.

Членови овога Сабора бираю се одъ свега србекогъ народа аустрійско-унгарске државе и дѣйствую на нѣму по нарочитомъ, наново издати се имаюћемъ правилу, коимъ ће се опредѣлити и рокъ

Handwritten signature or mark at the bottom of the page.

кадъ ће се онъ, Саборъ, као и мѣсто, гди ће се свакій путь имати држати.

Поради избора Войводе сазываће се на народный Саборъ представици народа само изъ области Войводства, II.

III.

О законима земальскимъ.

Земальски закони, кои се уставно на државной Дѣсти сачиняваю и за кральвину доносе, обвезую и ове войводске „области“ народъ.

Но ако бы кои одъ ти закона садржавао што, чимъ бы се народности Србѣ или нѣиной православной цркви повреда нанети могла, онда е онъ тимъ овде и за србскій народъ, докъ се непоправи, безсиланъ и неизвршителанъ, о чему Войвода и Глава поменуте цркве бдити, а по потреби и помоћу народногъ Сабора противу нѣга дѣйствовати има.

V.

О властима и надлежательствама.

Власти и Надлежательства, окружна и общинска, административна и судейска, у Войводству, она су иста и онако су исто устроена, коя су и као што су у осталой држави устроена, и дѣйствую тако исто као и ова, по прописима земальскога устава и правилѣ общте узаконѣности, осимъ само што сто е подъ непосредственнымъ вѣдомствомъ и таковымъ наложима Войводе, II.

Званичнике и Чиновнике за овлашнѣ касателне власти, коѣ по закону самъ краль или министерство поставля, найвышемъ мѣсту или овоме за то Войвода представля.

VI.

О пословномъ или званичномъ и явнога наставляня и изображаваня възыку.

Пословный или званичный възыкъ у овомъ Войводству естъ правилно народный (Србскій) възыкъ.

Но будући да овде има община и жителя одъ иноплеменика, то се, по начелу узаемности и еднакости, и други языка право подпуно почитуе, и по томе:

б) Пословный языкъ в народный сръбскій на народномъ Сабору, у канцелларию Войводе, и кодъ Духовны власти и за црквене послове; затимъ у надлежательствама Сръбске милитарске Границе, ако сна и даль постояла буде, при властима Жупанія или Вармежа, нарочито сръбски или по претежности таковы, и Диштрикта оба, и наипосле за подручне овима касателне, по языку опредѣлити имаюће се ниже власти, но съ тимъ, да Войвода и главна ова или окружна надлежательства примаю званична писма одъ община иноплеменика, а и одъ самы повдины иноплемены жителя, на нѣиномъ матернѣмъ языку написана, и на истомъ нѣиномъ языку да таковымъ общинама и свое налоге и заповѣсти одпуштаю.

б) Тако е пословный языкъ народный сръбскій у свакой чисто сръбской и у свакой мѣшовитой общини, осимъ ако бы у оваковой число сръбски жителя према иноплеменымъ незнатно было.

в) У свакой пакъ общини, као и у онымъ краевима, гди су жители иноплеменци, пословный е языкъ матерный языкъ овы жителя, коимъ ће се они и на предпоставлѣне имъ власти званично свободно односити.

г) У мѣшовитымъ общинама, у којима е пословный языкъ сръбскій, иноплемена нѣини жители могу своимъ мѣстнымъ надлежательствама подносити своя писма и акта на своемъ матернѣмъ языку, као што ће оне за нѣи, по увиђеной потреби или по нѣиной нарочитой желји, на овомъ языку и касателне одговоре и одлуке, као и явне, къ общинскомъ знаню сачинѣне заповѣсти или наредбе, и на истомъ языку издавати, и

д) Наипосле у већимъ мѣшовитымъ общинама може свако племе, ако е доста снажно, мѣстну власть, магистратъ, за себе и о своемъ трошку имати, па у нѣой на своемъ языку званично, но у чему годъ надлежи сугласно са сръбскомъ, пословати. —

Србскій языкъ е овде и лепогъ (школскогъ) наставляя и образованя языкъ за Срблѣ; а за иноплеменике е тога онай, кои е нѣинъ матерный. Осимъ тога се у народнымъ школама свакога племена учити може, осимъ матернога, и свакій другій языкъ, кои оно облюбн и за то избере; у уредномъ обучаваню и образованю младежи ни племена, ни общтине не могу се ничимъ и никако ограничавати.

Већа училишта тако ће свуда, гди е требе и прилика, бити устроена, да могу у нѣма ученици свакога племена и на нѣиномъ языку по справедливости изображавати се.

Една, засадъ, велика школа, Лицеумъ или Академія (съ философійскимъ и православнымъ факултетомъ), има се, на пр. у Новомъ Саду, часпре подићи, у којой ће се прописане науке предавати на србскомъ и на латинскомъ языку, а поредъ тога и мађарскій и немачкій языкъ обвезателно учити.

VII.

О преписки властїй.

У мѣшовитой држави само онда свако племе нѣно Правительство поштуе и любви, кадъ оно свакомъ племениу еднако правицу чини и ни едномъ одъ нѣи не презире оно, што му е одъ Бога и у нарави. Особито оно Правительство у овакой држави на якимъ ступовима любви народа стои, кое се са свакимъ племеномъ разговара милымъ нѣговымъ матернымъ языкомъ, да га оно свагда и у свему добро разуме и да увѣкъ осећа, да оно, Правительство, нѣнѣму маїя, а другомъ мати.

На основу дакле ове еднакости и у овой мѣшовитой кралѣвини Унгаріе државно министерство одпушта своє налоге, наредбе, преписе, наставляња, упутства и т. д. на Войводу на языку народномъ србскомъ или (наипосле) уеданпутъ на државно-пословномъ или тако названомъ дипломатичкомъ и народно-србскомъ, а одъ овога изъ нѣ-

гове „области“ приима свакій званичный актъ на овомъ, народномъ (србскомъ) языку.

Земальске законе, кои се на Діети за сву државу израђую и после издаю за народъ Войводства, доставля министерство на државо-пословномъ и на народномъ србскомъ языку, а по потреби и на языцима осталы већи ове области племена.

Одъ Войводе издаю се званична акта на власти и надлежателства Войводства правилно на народномъ (србскомъ) языку; но ако она одъ нѣга иду на власти, подъ којима стои мѣшовито или чисто иноплемено жительство, онда ѿ онъ онамо одпушта у србскомъ оригиналу и у достовѣрномъ преводу касателногъ языка.

Съ остальмъ властима Кралѣвине Войвода и власти Войводства, нарочито она изъ краєва нѣговы чисто или по претежности србски, корреспондираю правилно на народномъ (србскомъ) языку. По томе и власти Войводства приимаѣе одъ властей, кое изванъ нѣга у држави постое, званична писма на ономъ языку, кои е кодъ нѣи пословный или званичный.

VIII.

О праву на званія.

Право на земальска, явна званія у Войводстну има свакій житель ове „области“ безъ разлике вѣре и языка, само ако онъ овде сва политичка и грађанска права по закону ужива и, наравно, ако е поредъ тога и способанъ за службу, кою жели получить.

У мѣшовитымъ общинама, у којима е по еданъ магистратъ за све житель мѣста, власть правилно ѣе у истоме быти званичникъ одъ свакогъ племена мѣстногъ, тако, да буде свако племо справедливо у власти заступљено и тимъ задоволно; но добра и напредка ради общине опетъ се, у случаю необходимости, више мора мотрити на спо-

способности свакога за званіе, него на едно само право или правило.

А како ово Войводство ничимъ ніе одъ остале Кралѣвине одвоено, него в оно незарлучна и подъ еднимъ државнимъ законима стоєћа нѣна „область“, коіой се само зато дає ово (заиста посве умѣрено) націонално устройство, да се у нѣой произведе и одржи потребно емство за народность Србѣ; то могу свакій путъ и остале Кралѣвине жители овде земальска званія получавати, ако само потребне способности за такова имаю и касателный народный языкъ знаю, као што се обратно, по праву и начелу узаемности, жители Войводства могу у државне службе у остальмъ области-ма и краєвима Кралѣвине поставляти.

IX.

О србскомъ Патріярху.

Патріярхъ в глава србске (и влашке, ако и Власи то 'оће) православне цркве у свима земляма круне унгарске и аустрійске; по томе све духовне власти ове цркве одавде се прописно односе по дѣлима вѣре и закона на Патріярха србскогъ или на найвышу духовну власть, коя в при нѣму и одъ кое оне по закону зависе.

X.

О суду позывномъ.

У Войводству постои еданъ великій или позывный Судъ (Апелација).

XI.

О воинствѣ.

Военный гарнизонъ Войводства правилно сачинява домаће воинство; но иначе и оно служи единако, као и остала Кралѣвине войска, за обрану цѣле државе.

У воинствѣ „области“ войводске за чиновнике или офицере поставляю се само уроженци ове о-

власти, осимъ ако бы очевиданъ и доказаный недостатакъ у способнымъ уроженцима искао, да се овде за офицера лице изъ друге области државе постави; но и онда оваково лице, поредъ воене способности, јошть и овдашній касателный еззыкъ мора знати.

XII.

О имену Срба.

У цѣлой држави званично се называ Србинъ „Србиномъ,“ *Szerb, Serbe, Serbus*, а народъ, кога е онъ сынъ и членъ, „Народомъ србскимъ,“ *Szerb Nemzet, die serbische (sonst illyrische) Nation, Natio Serbica (olim Illyrica vel Rasciana dicta)*.

XIII.

О уставной или државо-грађанской еднакости.

Уставъ унгарске државе земальскій е законъ колико за мађарскій, толико и за србскій народъ; сва дакле политичка и грађанска права и дужности, које Мађари у Унгарии имаю, имаю ту равно съ нѣма и Срби, по заслугама своимъ и по природи, које е начело: еднакость и братство, овде признато. По томе:

1. И Срби како изъ свою остальы краєва државе, тако и изъ ове войводске „области“ имаю право не само на нижа, него и на найвыша званія, у министерству и у свима вышимъ дикастеріама и властима државе, VIII;

2. И србскій народъ, нарочито овай скупанъ изъ Войводства, и то изъ свою нѣговы, дакле и изъ пограничны краєва, свагда довольно мора быти заступлѣнъ на државной Діети, по числу свога жительства и по ономъ истомъ правилу, по коемъ се представници за исту Діету изъ мађарскогъ и другогъ, политичка и грађанска права такође подпуно уживаюћегъ народа остале државе бираю;

3. И србскій народъ съ прочимъ, съ нѣмѣ савединѣнымъ жительствоу у Войводству, одавде ње съ остальымъ жителяма државе еднаке, разумѣва се према нѣговой снаги и величини прописно и законно еднако угођене жерстве, новчане, воене

и остале, за исту државу, као едино драго свию
нби отечество, носити, и найпосле

4. По досадашнѣмъ устројству Границе ми-
литарске Граничарь є досадъ быо робъ и неволь-
никъ: то ни по духу времена, ни по уставной сло-
боди, коя є за сву државу задобивена и свима
нѣнымъ народима и жителяма торжественно обећа-
на, не може више постояти. Зато се садъ и Гра-
ничари ове „области“ съ политичкимъ и грађан-
скимъ правама уедначаваю са свима неграничар-
скимъ жителяма Войводства и остале Унгаріє, и
по томе се и они подчиняваю грађанскимъ или
цивилнымъ властима и законима, тако да ће надъ
нѣма воєна власть по воєномъ закону у напредакъ
само онда владати, кадъ су, као войници, подъ пуш-
комъ и у воєной дужности, по новомъ скорымъ
издати се имаюћемъ устројству о воєной цѣле др-
жаве, па и ове Границе обрани.

XIV.

О Србима остальмъ.

Срби у осталој држави, изванъ ове „области“
живеѣни, обезбѣѣени су закономъ, за свагда съ нѣи-
номъ народности и съ нѣинимъ езъкомъ.

ПРИМѢТБЕ.

1. Я, кои самъ овај проєктъ, у итиѣи истина и не-
довршено, али съ наибольшомъ наѣбромъ и по ономъ,
што є, као што ми се чини, право и здраво, сачинію,
мыслимъ и држимъ, и то съ многамъ невренымъ родо-
любцима држимъ, да бы се ербекій подъ круномъ Ун-
гаріє живеѣій народъ съ оваковимъ устројствомъ сво-
га Войводства данасъ доиста задоволюю, па дакле да бы
се онъ, кадъ бы му се оно само безъ свакогъ излиш-
ногъ одлаганя дало, одма и умирію, и своме огњишту
повратію, да опеть у старой любви и у досадашнѣмъ
единству съ Мађарима, съ овомъ своіомъ државномъ
браћомъ, живи. Заиста, ово, што Срби садъ траже и
ишту, нити є, колико є нама знано, много, нити непра-
во. Еръ одъ стары нѣины, поштено заслужены права,
коя су имъ толико време одъ неправде у ѣртвалу лежа-
ла, они садъ само она желе у животь повратити, по
коима ће моћи имати свога Патріярха и Войводу, и є-

данъ просторъ, гди ће одсадъ у станю быти, подъ уредномъ управомъ овы ствои старешина и подъ заштитомъ државны закона, свою народность чувати и неговати; а одъ новы они не траже ни друга ни веѣа, него само она „еднакости“ народне и граѣанске у држави, дакле само да нису ни лоши ни гори одъ други народѣа, кои овде съ нѣима заедно живе, а имено одъ Маѣара, кои су исту „еднавость,“ па съ нѣомъ јоштъ и „братство“ за савъ *унгарскій* народъ прогласили и свима особнымъ народима обеѣали — али јоштъ не дали! То е све. Срби су натерани на овај покретъ, у комъ се, по несреѣи, садъ налазе и кои е на жалость, веѣъ и крвавымъ и за сву кралѣвину убитачнымъ, а можда веѣъ и опаснымъ, постао; они, кои јѣ муче и бјоу, они сами вичу: јо и помагај! Незналице и злотвори Срба трубе у свѣтъ, да они на то садъ иду, да повреде цѣлостъ круне и единство кралѣвине унгарске: то е лажъ и клевета; а јоштъ веѣа е, кадъ се каже, да они раде, да се одъ исте кралѣвине оцепе, па да, не знамъ какво, югославенско ли или панславенско, царство осную и начине. Ко, па ако ће онъ како ситроуманъ или пакостанъ быти, ко може изъ садашнѣгъ говора и поступка Срба и изъ овога проекта то извести? Дайте Србима ово мало правце и добра, па после спавайте мирно и рачунајте тврдо на нѣину вѣрность, на нѣино братство! Али вы на мѣсто да къ томе искрено приступите, вы све више топова, све више бајоветѣа на нѣи управяте; сутра ће можда опетъ потокомъ нѣине и ваше крви потеѣи! Па наипосле зашто? Зато, што су и Срби Славени! Славени су, о чуда, постали велико страшило Маѣара и Немаца; Ови Славени, кое сте вы досадъ гиѣтали и у тѣлесномъ и душевномъ робству држали, и кои нису никогъ досадъ гиѣтали и у робству држали! О, слободо, о културо, о човечности! Обете ли се вы, злотвори и клеветници наши, еданпутъ застидити и на путь правде и истине пустити?! Немойте више тако безумно слутити зло, когга јоштъ нема; ерѣ, пословица наша вели, „слута што све слуги, може наипосле и наслутити!“ „У нужди се свакій и за врело гвожѣ вата,“ и „нужда и законъ мѣня!“

2. „*О Войводи.*“ Овога су Срби на скупштвини одъ 1. Мая о г. изабрали по праву, кое имъ е написано у нѣинимъ цесарокралѣвскимъ привилегіама; по истомъ

праву они садъ ишту, да имъ се онъ и потирди, и по-редъ тога наново узакони, да свога Войводу свагда и у напредакъ у овой кралѣвини могу имати. — „Но ко ће и шта ће ту тай вашъ народный Войвода быти?“ пыта-те вы. — Одговоръ вамъ е на то у овомъ Проекту, у комъ су не само мое но и многи родолюбаца идее изра-жене. Изъ овога ласно разумети можете, да Войвода, по вештеству свое власти, небы нашта више быо, не-го државный званичникъ или штатскій служитель, стое-ій подъ наложима круне и земальскогъ Правительства, дакле управо уредный извршителъ или ефектуантъ зако-ны налога владара и нѣговогъ министерства. Шта бы по томе на нѣму велико, претерано, необычно, незакон-но, тегобно за државность или опасно за землю было? — „Али бы онъ быо Баронъ кралѣвине!“ — Кодъ то-лики остали, маньи и веѣи, великаша у Унгаріи, заръ нѣ сръбскій народъ заслушіо, да е у нѣой и еданъ нѣговъ старешина таковый великашъ, и да се нѣму тимъ у не-чемъ накнади она одличность, кою е у нѣговымъ негдаш-нымъ *Деспотима* имао, па изгубіо. Сръбскій народъ жели имати свога Войводу, не да се нѣимъ буди какавъ уштрбъ чини владарской и правительственной власти др-жаве или да се што кваря и отешчава у државномъ ор-ганизму; него само зато, да се и онъ, као народъ, в-днымъ своимъ поглаваромъ у држави и у свѣту пред-ставляти, и у исто време надати може, да ће га овай нѣговъ старешина кодъ престола и кодъ владе, кадъ требе и нужде буде, крѣпко и искрено заступати моѣи. И то е *све*. Дайте му таковога Войводу, тимъ пре, што онъ, као што веѣъ реко, у нѣму ништа много, ништа за државность вредоносно не траже, и што му дакле ласно дати можете! У унгарской држави има Капетана Язига и Кумана, Націоналногъ Грофа Сасса, Бана Рва-та и пр.; зашто да и Срби не могу свога Войводу има-ти, Срби, кои су веѣій народъ у Унгаріи одъ овы и ко-и га такође по сили заслужены свои ясны и незастаре-лы прѣва за себе ишту?

3. „О области или простору унгарско-сръбскомъ.“

„Е, то е найтеже,“ реѣи ѣете. Зашто? Та изъ овога Проекта ясно можете увидити, да тай „просторъ“ остае „составна и равнообразна часть“ и „неразлучна принад-лежность“ унгарске државе, и по томе да онъ ништа друго нѣ, него еданъ означеный край Унгаріе, у коемъ

ће Србскій народъ по нарочитомъ правилу земаљскогъ
 устройства имати довольно смство за свою народность,
 кою онъ, као и Мађаръ свою, любви и уважава. Име
Войводства, кое бы за народъ утѣшительно, а за држав-
 ность безштетно было оной „области“ дати, не бы ни-
 шта друго означавало него само свойственность едиога
 края цѣле државе, у којоі Правительство преко едиога
 вышегъ државногъ званичвика, кои се Войвода зове, на-
 редомъ управля и земаљске законе извршуе. *Войвод-*
ство е, строго смсао рѣчій узевши, друго, а друго
Войводовина или *Войводина*. У Унгаріи су, или треба
 да су сви, нѣни различни народи еднаки, по правама и
 дужностима, државни жители, али зато опетъ свакій
 одъ нѣи, по природи, има свой собственный характеръ,
 кои изражава нѣгова народность; а кадъ е то тако, за-
 што да се и ономъ „простору“, гди кои народъ начисто
 или веѣномъ жительства живи, не даду потребни ха-
 рактеристички знаци средствомъ устройства земаљскогъ,
 особито кадъ се тимъ никаква промѣна ни у земаљскимъ
 властима, ни у праву круне и Правительства, ници у цѣ-
 лости или единству државе не причинява, него се само
 на то иде, да се за народность тичаѣегъ се наредо до-
 вольно смство даде, за народность, коя данасъ толико
 важи, колико и сама слобода и безбѣдность преватна и
 явна, или, као што свакій данъ видимо и чуемо, и више
 јоштъ? — За ову и оваку „область“ Срби за себе ни-
 шту *Сремъ*, *Бачку* и *Банатъ*. Ове су земљь, као и
 друге јоштъ поредъ нѣи, у Унгаріи задуго држали Тур-
 ци. Цареви и Кралѣви, у осталој оной држави влада-
 јући, позвали су Србе изъ Србіе, да са отечественымъ
 Србима и прочимъ народима опетъ задобию те земљь и
 да изъ нѣи Турке истераю, обеѣавши имъ, да ће имъ се
 у награду за ову нѣнну помоћ и жертву исте земљь у-
 ступити, тако, да у нѣима као народъ за себе, подъ
 своимъ народнымъ поглаварима, властима и са своимъ
 судовима за свагда могу живити, не морајући никакве
 даціе за осталу државу, ни десетка давати, него само,
 намѣсто тога, да су обвезани, подъ оружѣмъ стояти и
 границу противъ Турчина чувати. О истини овога отво-
 рите државну Архиву, па се изъ нѣны акта и царски
 писема, као и изъ привилегія србски и касателны уго-
 вора увѣрите. Срби су изъ свое отавине у Унгарію
 прешли, найвише своіомъ мукомъ и своимъ оружѣмъ
 Турке изъ Срема, Бачке и Баната уклонили, и овде

се доиста и настанаи, живеѣи ту, са своіомъ старосѣ-
діючкомъ браѣомъ, као што в съ нѣма сама круна угово-
рила была, но на жалость не задуго, веѣъ за неко време
само, док' се неправедна и непризнателна власть ино-
родаца нѣе довольно одъ силе Турске осигурала и на до-
му своемъ толико осилла, да е у ставію была нѣи, толико
заслужне Србе сваке нѣине слободе лишити и заробити.
Но што е было, то е прошло: нѣеу само Срби, кои се
за оно, што имъ се досадъ чинило и сбывало, заплака-
ти могу! Садъ и одсадъ треба да буде другоячїе; ерѣ
в садъ настало време, кадъ свакій народъ свое иште, и
кадъ се свакомъ народу дати мора, што е нѣгово и што
му по заслугама нѣговымъ и по природи припада. Дай-
те дакле Србима — ево они то свойски ишту изъ ви-
ше оружаны свои станова и изъ свакогъ своего іюштъ
мирногъ мѣста — дайте му Сремъ, Банатъ и Бачку,
не као какву собственость или државу за нѣи, не, тако
они ове землѣ не ишту, него само као означеный „про-
сторъ," гди ће се моѣи свакомъ похвалити: „Овуда смо
мы найвише нашу крвь за цара и државу проливали и
тимъ кодъ престола заслужили, да овде живимо, до во-
лѣ Божѣ, као на своіой постойбни, управо ербски, о-
безбѣѣени за свагда съ езыкомъ нашимъ и именовъ и
съ нашомъ народносѣу!“ *Сремъ* е краљѣвине земля, па
ваша, ербска „область," ербска по заслуги Срба, по
нѣиномъ жительствоу, по нѣинымъ светынѣма, кой е пуна
Фрушка гора, по томъ найпосле, што Сремъ нѣе Славонїя,
него провинція за себе, подъ своимъ собственымъ
именомъ, подъ именовъ управо *Войводства* или *Херцег-
овине*, и са своимъ особитымъ грбомъ, и то провинція,
у коіой су Срби више свои поглавара веѣъ имали, о
чему се свему такоѣе изъ државны акта и изъ отече-
ствене исторїе, а найпосле и изъ званичногъ явного пи-
сма, кое е овы дана садашній Палатинъ, као крал. На-
мѣстникъ, о Рватскомъ Бану, издао, пуно извѣстити мо-
жете; а што се сремска Вармеѣа досадъ на багскій
Судъ односила, и што е Рватскій Банъ овде кадшто ка-
петанство имао, на томъ се оснивати не може доказъ,
да е савъ Сремъ део и принадлежность Славонїе. О-
симъ Срема и *Банатъ* е земля, кою е такоѣеръ найви-
ше ербска мука и трудба одъ Турака очистила, кою су
Срби найвише населли и коя имъ е особито за нѣину
постойбину уступлѣна. На основу Србски права и за-
слуга народъ е Србскій іюштъ и год. 1792 на своемъ у

Темишвару држаномъ Сабору искао одъ свога цара и краля, да му се Банатъ као особита за нѣга земля и отачбина, съ національнымъ правомъ и устройствомъ, нарочитымъ закономъ уступи. „Есть;“ реѣи ѣете, „али садъ се не мотри више само на права и заслуге, него и на народности; Банатъ нѣе дѣнась тако изразно и здраво србска земля као што е Сремъ, ерѣ у нѣму има осимъ Срба много и другога народа, особито Влаха; па шта ѣемо, ако ови иноплемени народи не буду хтели, у единство са Србима ступити?“ Мы мыслимо, да нѣе прилика, да ови Банатски иноплеменици неѣе имати волю, са Србима држати се, ерѣ ѣе подъ овимъ устройствомъ, кое Срби ишту за Войводство, и нѣина права и нѣине народности еднако в подпуно быти почитоване и обезбѣѣене. Али за случай, ако бы се противно показало, онда бы Срби, надамо се, наипосле и на то пристаи, да онай источный део Баната, гди Власи у масеи живе, одъ войводске области одпадне; ерѣ Срби не треба да привлаче оне къ себи, кои не мысле съ нѣима у братской любви живити, и Србима нѣе до земаля стало, него до свога народа и свое народности. Ово се све разумева и о *Бачки*: или единство любви и братства, или сваки себи. Задовольити народе много е паметнѣе и лѣпше, него се упорно држати онога, како се кое окружѣ невадъ омеѣило, и на то велику важность полагаати, шта ѣе быти, ако се у одномъ или у два окружя меѣе и нѣине власти мало преиначе.

4. „О народномъ Сабору.“ Овомъ бы, знамъ то и осеѣамъ, требало дати веѣе полѣ пословности и више прѣва, него што му е у овомъ Проекту назначено, особито бы му валяло дати, да се, као такавъ, може занимати съ уредбама, тичуѣимъ се политички и граѣански предмета за унутрашнѣе потребе овога „унгарско-србскогъ Войводства.“ Али я о томъ нисамъ ништа хтео овде навести, едно зато, што мыслимъ, да ѣе се Србљи данасъ тимъ довольити, да имъ се, поредъ поглавара, даде довольно емство за нѣину народность и за нѣину вѣру, па да ѣе они изъ братске и граѣанске любви къ Маѣарима и потребногъ земаљскогъ мира и единства ради, драговољно све остало, што се политички права и дужностей тиче, држаномъ Правительству и државной дѣлти оставити и радо се, као сажительи Маѣарѣ и прави нѣини суграѣани Унгаріе, свима земаљскимъ законима и наред-

бама, односећимъ се на та права и дужности, повиновати; а друго зато, што желимъ и за добро налазимъ, да у овомъ Сабору, по садашњемъ правилу, праву и обичаю, участвују представници самога, и то свега аустрійско-унгарскогъ србскогъ народа, а не само овај, кои ће у Войводству живити, осимъ кадъ бы се Войвода бирао, ерѣ е мени као и свакомъ родолюбцу, мнѣи и важниј народности своју Срба, него коекакавъ ситнежъ провинцијалны политички прѣва. Али ако се ово и одъ други, особито они, кои у ствари више права и силе имаю говорити него я, уважи и одобри, и ако е истина, да Маѣари (па Богъ ме! и Немци) безъ сваке притворности и саможивости хоће „еднакостъ и братство“ не само за грађане, но и за народе едне и исте државе, онда тимъ пре треба дати или правіе рећи оставити Србљима овакій народный Саборъ.

5. „*О пословномъ или званичномъ езыку.*“ Законъ, кои е на последной унгарској Діети о званичности и дипломатичности маѣарскогъ езыка сачинѣнъ и изданъ, законъ е неправде, суесте, гордости, небратства, претераности, неблагоразумногъ егоизма. Такавъ се законъ нигда, а особито у ово време, не може одржати. Свако е робство тежко и проклето, али е найвише морално; у ово су хтели Маѣари остале унгарске народе, па дакле и Србљѣ, овимъ закономъ бацити. Чудо, како се они нису опоменули Цара Јосифа II. и нѣгове наредбе о званичности немачкогъ езыка?! Него тако е; у свѣи могу и найпаметниі люди умомъ заблудити! Вѣчна му паметъ, томъ закону, као и свакомъ нѣму равномъ и подобномъ! „Али, до Бога милога! како ћемо съ толикимъ званичнымъ езыцима у Унгаріи?“ Како ћете съ остальимъ, о томъ се вы сами брините, али съ „народнымъ србскимъ езыкомъ“ нека се овако нареди и устрои, као што е у овомъ Провкту изложено, па ће быти добро и миръ међу нама и вама. Ніе данасъ на ино; каква е коя држава, овако треба и Правителство за ню угодити: гди има више народѣ, онде се мора свакога народа право народности поштовати, па ма то и съ мало мукѣ и труда было скопчано. Шта се насъ Срба тиче, мы съ погледа на нашъ езыкъ, ништа више не тражимо, него што е право и могуће, и поредъ тога уважавамо и поштуемо право езыка и осталы народѣ, кои ће съ нама у любви и единству живити. Мы искрено хоћемо, да е истина, а не обѣна или обмана, ваша и

наша девиза: „слобода, еднакостъ и братство!“ Мы хо-
ѣемо да чувамо свою народностъ, и ни мало не мыслимо,
презирати или повредити туђу народностъ!!

6. О „савезу“ Србскогъ Войводства съ Троедномъ
Кралѣввиномъ Далмаціе, Рватске и Славоніе нисамъ ни-
шта у овомъ Проекту рекао, изъ узрока, што е савѣт-
но, да се најпре исто Войводство закономъ установи и
устрои, а и за Троедину кралѣввину јоштъ многе ства-
ри, које су тамо у вопросу, очисте и доврше, па текъ
после да се подробно о томъ пожеланомъ савезу изме-
ђу еднородне и еднокрвне браће мысли и ради, па и
уради. Међутимъ надамъ се, да нико неће ни помисли-
ти, да ће Срби одустати одъ свога закључка, кои су на
својој Скупштини у Карловци 1-га Мая, т. г. о вопро-
сномъ савезу учинили. Само и вы браћо Рвати, и за
себе и съ нама, сложено, искрено и јуначки! Народностъ
намъ е една: на основу наше народности требаће намъ
овај савезъ произвести; и таковомъ савезу нико не мо-
же противанъ бити. Еданъ народъ, народъ Рватско-Срб-
скій, треба опетъ одъ насъ да постане у овимъ лѣпимъ
нашимъ земляма, еданъ као што е было, кадъ смо се пре
тисућу и толико стотина година овамо са сѣвера досе-
лили!!

Изъ Посавине на Иванъ-данъ, 1848.

I. С.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Рлз Ср. II 209.1